

# โรงเรียนฝึกหัดครูชั้นสูงถนนประสานมิตร

## ประวัติ

“คั้นน้ำลำธารเล็ก ๆ ย่อมเป็นแหล่งกำเนิดของ แคว้นน้ำใหญ่น้อยหลายสายฉันใด โรงเรียนฝึกหัดครูชั้นสูง ถนนประสานมิตร ย่อมเป็นแหล่งกำเนิดของ วิทยาลัยวิชาการศึกษาและพัฒนาขึ้นเป็นมหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ ทั้งแปดวิทยาเขต ฉะนั้น” เรื่องราวของโรงเรียนฝึกหัดครูชั้นสูง ถนนประสานมิตร มีความเป็นมาดังนี้

กระทรวงศึกษาธิการ ได้จัดตั้งโรงเรียนฝึกหัดครูชั้นสูง ถนนประสานมิตร ขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๕๒ ด้วยเจตน์จำนงที่จะพัฒนาคุณภาพการฝึกหัดครูให้มีคุณภาพสูง เมื่อตั้งเป็นวิทยาลัยวิชาการศึกษาใน พ.ศ. ๒๔๕๖ แล้ว จึงได้พัฒนาให้สอดคล้องกับปรัชญาการศึกษา ซึ่งมุ่งให้การฝึกหัดครูจัดสอนถึงระดับปริญญาตรี โท และเอกเหมือนวิชาอื่น ๆ แบบพิพัฒนาการ นับว่ารัฐบาลในสมัยนั้นมองการณ์ไกล และเห็นความสำคัญของการฝึกหัดครูเช่นเดียวกับอารยประเทศทั้งหลาย สมดังคำกล่าวที่ว่า ‘The quality of a nation depends upon the quality of its citizens. The quality of its citizens not exclusively but in a critical measure – upon the quality of their education. The quality of their education depends, more than upon the quality of their teachers. The quality of the teachers depends largely upon the quality of their education’

จากบันทึกความทรงจำของ ฯพณฯ ม.ล.ปิ่น มาลากุล อธิบดีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ และเป็นผู้ริเริ่มโครงการจัดตั้งโรงเรียนฝึกหัดครูชั้นสูง ถนนประสานมิตรแห่งนี้ ตอนหนึ่งมีข้อความว่า “๑๒ พฤศจิกายน ๒๔๕๐ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ (เลื่อน ศรภัยพิพัฒน์) เป็นประธานในพิธีวางศิลาฤกษ์ ดึก ๑ ได้กล่าวสุนทรพจน์จับใจมาก ส่วนการวางศิลาฤกษ์นั้นคือ ปีนขึ้นไปช่วยคนงานกระทุ้งสามเกลอ นำชมมากผู้ที่ได้ชมมีหลายสิบคน”

ตึกหลังแรกซึ่งเป็นสถานที่เรียนรับนักเรียนเข้า

อยู่ประจำเมื่อ ๓ มิถุนายน ๒๔๕๒ เป็นวันแรกและเปิดเรียนเป็นทางการเมื่อ ๕ มิถุนายน ในปีนั้น ซึ่งเป็นเวลาเดียวกันที่กระทรวงศึกษาธิการได้อนุมัติงบประมาณสร้างตึก ๒ เพื่อรับนักเรียนประจำซึ่งเพิ่มมากขึ้น จนกระทั่งปี พ.ศ. ๒๔๕๓ จึงได้มีการก่อสร้างตึก ๓ ซึ่งใช้เป็นอาคารเรียนโดยเฉพาะ

เมื่อกระทรวงศึกษาธิการได้จัดตั้งโรงเรียนฝึกหัดครูชั้นสูงขึ้นแล้ว กรมวิสามัญศึกษาซึ่งมีหน้าที่จัดการฝึกหัดครูเวลานั้นได้คัดเลือกนักเรียนฝึกหัดครูชาย อายุไม่เกิน ๑๗ ปี จากโรงเรียนฝึกหัดครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ๑๒ คน และจากโรงเรียนฝึกหัดครูพระนคร (วังจันทร์เกษม) ๑๕ คน รวม ๓๑ คน ให้มาเข้าเรียนเป็นนักเรียนฝึกหัดครู ณ โรงเรียนฝึกหัดครูแห่งใหม่แห่งนี้เป็นรุ่นแรก โดยกระทรวงศึกษาธิการได้แต่งตั้งหลวงสวัสดิศาสตราศรพุทธิ (สวัสดิ์ สุมิตร) อธิบดีกรมวิสามัญศึกษาเวลานั้น ให้มารักษาราชการในตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียนฝึกหัดครูชั้นสูง ถนนประสานมิตร อีกตำแหน่งหนึ่ง และโยกย้ายบรรจผู้แต่งตั้งนายสวัสดิ์สิงหพงษ์ ม.ร.ว. จุรีพรหม กมลาศน์ และนายเกตุรลิมทอง มาดำรงตำแหน่งอาจารย์สอนประจำรุ่นแรก

บนผืนดินเริ่มแรกจำนวนเกือบ ๑๐๐ ไร่ ทางราชการได้สร้างอาคารนอนหลังแรก และใช้เป็นทั้งที่เรียนและพักประจำกินนอนของนักเรียนฝึกหัดครูรุ่นแรก และรับนักเรียนฝึกหัดครูปีละรุ่น นอกจากรุ่นแรกจำนวน ๓๑ คน ส่วนนักเรียนรุ่นที่ ๒-๓-๔-๕ นั้น โรงเรียนฝึกหัดครูชั้นสูงรับสมัครสอบคัดเลือกเอง โดยรับนักเรียนประมาณรุ่นละ ๓๐ คน อาจมากหรือน้อยกว่าจำนวนนี้บ้างบางรุ่นแล้วแต่ภาวะเหตุการณ์รวมระยะเวลา ๕ ปี มีนักเรียนฝึกหัดครู ณ สถานศึกษาแห่งนี้ ๑๖๘ คน นักเรียนที่โรงเรียนนี้แต่งเครื่องแบบไม่เหมือนนักเรียนฝึกหัดครูในยุคนั้น ซึ่งมุ่งกางเกงขายาว แต่นักเรียนโรงเรียนฝึกหัดครูชั้นสูง ถนนประสานมิตร จะแต่งตัวสวมเสื้อขาว กางเกงสีกรมท่าหรือน้ำเงินแก่ กางเกงขี้นักเชือกสีขาว สวมรองเท้าสีดำ ถุงเท้าขาว ซึ่งการแต่งกาย

เช่นนี้อยู่นจนกระทั่งเรียนสำเร็จและรับประกาศนียบัตร  
ทั้งหมดเป็นนักเรียนชายอยู่ประจำ โดยได้รับทุนจาก  
ทางราชการทุกคนในระยะแรก ทุนละ ๑,๓๐๐ บาท

ต่อปี ต่อมาได้เพิ่มเป็นทุนละ ๒,๕๐๐ บาท ต่อปี ทุนนี้  
มีข้อผูกพันที่จะต้องรับราชการให้กับทางราชการเป็น  
สองเท่าของเวลาที่เรียน



ตึก ๑ หอนอนและที่เรียนของนักเรียนฝึกหัดครูรุ่นแรก ด้านข้างจะมองเห็นโรงอาหารชั่วคราว



ตึก ๒ หอนอน



ตึก ๓ ตึกเรียนซึ่งเหลือเป็นอนุสรณ์อยู่ในปัจจุบัน

## หลักสูตรการศึกษาของโรงเรียนฝึกหัดครู ชั้นสูง ถนนประสานมิตร

ในระยะเริ่มแรก มีลักษณะโครงสร้างเช่นเดียวกับหลักสูตรการฝึกหัดครูของกระทรวงศึกษาธิการเวลานั้น กล่าวคือ เป็นหลักสูตรฝึกหัดครูประเภทเวลาเรียน ๓ ปี และฝึกหัดครูมัธยม ๒ ปี

ใน พ.ศ. ๒๔๕๕ กระทรวงศึกษาธิการได้มีคำสั่งแต่งตั้ง ดร.สาโรช บัวศรี มาดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียนฝึกหัดครูชั้นสูง ถนนประสานมิตรสืบต่อจากหลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ ซึ่งรักษาการในตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียนมานานถึง ๓ ปีเศษ ดังนั้น หลักสูตรและการสอนของโรงเรียนฝึกหัดครูชั้นสูงถนนประสานมิตรในระยะหลัง (๒๔๕๕-๒๔๕๖) จึงเริ่มเปลี่ยนไป โดยผู้ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการท่านนี้ได้นำเอาวิชาครูสมัยใหม่ หรือ เรียกกันว่า วิชาการศึกษา (education) เข้ามาสอน นักเรียนฝึกหัดครูมัธยมจากโรงเรียนฝึกหัดครู

ชั้นสูง ถนนประสานมิตร จึงเป็นนักเรียนฝึกหัดครูระบบเก่ารุ่นแรก ๆ ที่ได้เรียนวิชาการศึกษา ที่เป็นวิทยาการทางการสอนแบบใหม่มากมายหลายวิชา รู้จักกันในเวลานี้ว่าเป็นการศึกษาแบบพัฒนาการนั่นเอง สิ่งที่น่าบันทึกไว้อย่างหนึ่งสำหรับนักเรียนฝึกหัดครูชั้นสูง ถนนประสานมิตรก็คือ การศึกษาเล่าเรียนในระยะที่หลวงสวัสดิสารศาสตรพุทธิ (๒๔๕๒-๒๔๕๖) ระบบการเรียนการสอนเป็นแบบอังกฤษตามรูปแบบของผู้บริหาร จะเห็นได้ชัดจากการเน้นคุณลักษณะเฉพาะบุคคลทางด้านระเบียบวินัย กฎเกณฑ์ อย่างเคร่งครัด แต่เมื่อถึงระยะที่ ดร.สาโรช บัวศรี มาดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการแล้วก็ได้นำแนวคิด ปรัชญาการศึกษาแบบของอเมริกันมาประยุกต์ใช้แบบมีพลังองกวมอย่างรวดเร็ว โดยมอบคำขวัญให้แก่นักเรียนและนิสิตทั้งปวงว่า “นิสิตจะต้องเป็นประจักษ์นักราชฎ์คนหนึ่ง และจะต้องเป็นประจักษ์ผู้ทรงศีลคนหนึ่ง” นักเรียนฝึกหัดครูชั้นสูง ถนนประสานมิตร จึงได้รับแนวคิดที่แตกต่าง

แปลกแยกกัน แต่เนื่องจากขีดความสามารถในการปรับตัวของนักเรียนฝึกหัดครูเหล่านี้ค่อนข้างสูง จึงปรากฏว่าส่วนใหญ่ได้รับความสำเร็จจากการศึกษาเล่าเรียนและการประกอบหน้าที่การงาน หลาย ๆ คนเป็นกำลังสำคัญในการบริหารการศึกษาของชาติบ้านเมืองในเวลาต่อมา

## เอกลักษณ์สำคัญของการจัดการศึกษาของโรงเรียนฝึกหัดครูชั้นสูง ถนนประสานมิตร

ก็คือ วิธีการฝึกคน ซึ่งผู้อำนวยการโรงเรียนและคณาจารย์ที่สอนนับว่าเป็นศิลปินทางการสอน หรือ มัณฑนากรทางการสอนที่มีฝีมือจึงปรากฏว่า การอบรมบ่มนิสัยใจคอนักเรียนฝึกหัดครูเป็นที่เชื่อถือของผู้คนในยุคนั้นอย่างยิ่ง ดังที่มีอาจารย์ท่านหนึ่งบันทึกไว้ว่า “ข้าพเจ้าได้พบว่าโรงเรียนฝึกหัดครูชั้นสูงนี้เกิดขึ้นจากความริเริ่มของท่านอาจารย์ ม.ล.ปิ่น มาลากุล ผู้ปรารถนาที่จะให้เยาวชนไทยทั้งหลายได้มีครูที่มีบุคลิกภาพดีเป็นพิเศษคำว่า ครูชั้นสูง ในที่นี้ ข้าพเจ้าเข้าใจเอาเองว่าคงต้องเป็นครูที่มีจิตใจสูง มีสติปัญญาสูง มีระเบียบวินัยและความรับผิดชอบสูง หลังจากเข้าไปอยู่โรงเรียนฝึกหัดครูชั้นสูง ถนนประสานมิตร (ข้าพเจ้าย้ายจาก ร.ร.เตรียมอุดม พญาไท) ไม่กี่วัน ข้าพเจ้าก็ได้สังเกตเห็นกิจวัตรประจำวันที่นักเรียนฝึกหัดครูชั้นสูงต้องปฏิบัติกันอยู่นั้น เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกอบรมซึ่งจะนำไปสู่ความเป็นครูชั้นสูง ตามที่ข้าพเจ้าเข้าใจได้จริงงานและหน้าที่ทุกอย่างตั้งแต่คืนดีห้าฝึกกาขยบริหารจนสวนมนต์เข้านอนสามทุ่ม เขาเหล่านั้นปฏิบัติกันอย่างมีระเบียบตรงเวลา และเสร็จทันเวลา ห้องนอน ห้องน้ำ เตียงนอน สะอาดเรียบร้อย ไม่มีชอกนมที่ต้องปิดบังเพราะความไม่น้ำดู มีอาจารย์ดูแลใกล้ชิดตลอดเวลาแม้กระทั่งนอนแล้ว เทียงคืน ดีหนึ่ง อาจารย์ก็ยังชอบมาเดินตรวจฉายไฟดูอยู่เสมอ ท่านผู้อำนวยการเอง (หลวงสวัสดิศาสตรพุทธิ) สู้อุดสำหังบ้านของท่านเข้ามาอยู่ในประสานมิตร ท่านนำเขาเหล่านั้นตัดหญ้า ปลูกต้นไม้ จนบริเวณท้องทุ่งรกกลายเป็นสนามฟุตบอล มีต้นไม้ใหญ่ขึ้นเขียวครึ้มอยู่รอบ ๆ และทั่ว ๆ ไป”

จากการศึกษาเล่าเรียนและเป็นนักเรียนที่ทาง

ราชการให้ทุนการศึกษาแบบอยู่ประจำ ทำให้นักเรียนฝึกหัดครูชั้นสูงถนนประสานมิตร ได้ฝึกฝนร่างกายและจิตใจอย่างสมบูรณ์แบบ ทางด้านสติปัญญานั้นนักเรียนฝึกหัดครูจากสถาบันนี้ได้สอบชิงทุนเล่าเรียนหลวงได้ไปศึกษาต่างประเทศหลายคน มาตรฐานการศึกษาสูง ส่วนทางด้านร่างกายนั้น นักเรียนฝึกหัดครูชั้นสูงถนนประสานมิตร ได้ชื่อว่าเป็นนักเรียนที่มีร่างกายเป็นนักกีฬาที่เข้มแข็ง เพียงระยะเวลาไม่นานนักที่หลวงสวัสดิศาสตรพุทธิ นำเอาเกมรักบี้เข้ามาสอน

ท่านได้สอนด้วยตนเอง และ ม.ร.ว.จूरืพรหม กมลาศน์ เป็นอาจารย์สอนประจำ จนทำให้ทีมรักบี้ประสานมิตรประสบความสำเร็จใน พ.ศ.๒๔๕๕ คือ ได้ครองชนะเลิศร่วมกันกับทีมโรงเรียนวชิราวุธ ในระดับรักบี้เตรียมอุดมศึกษา และใน พ.ศ.๒๔๕๖ ทีมรักบี้ประสานมิตรก็ได้ครองความชนะเลิศทั้งทีมใหญ่ ๑๕ คน และทีม ๗ คน เพียงแต่ทีมเดียว นี้คือเกียรติภูมิในประวัติของสถาบันการฝึกหัดครูแห่งนี้ และเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นก่อนจะจัดตั้งวิทยาลัยวิชาการศึกษาเพียงเล็กน้อย

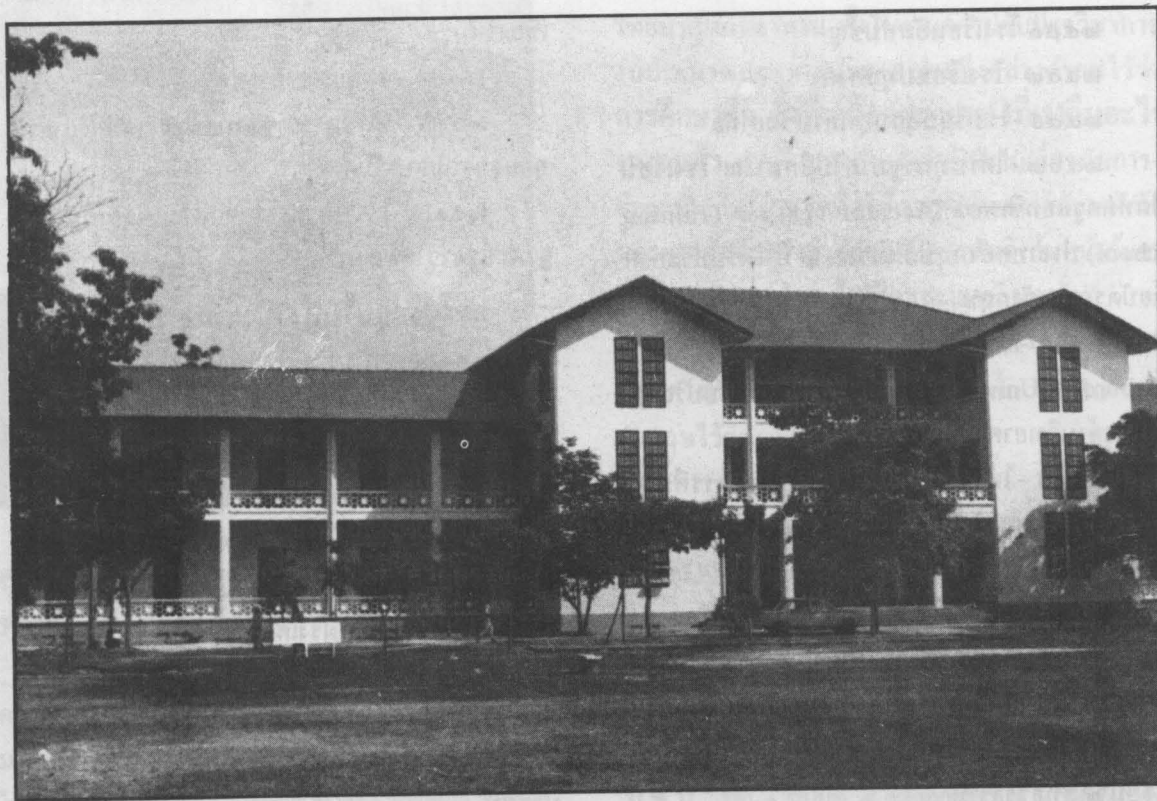
## จากโรงเรียนฝึกหัดครูชั้นสูงจนเป็นมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ในระหว่างที่กระทรวงศึกษาธิการดำเนินการจัดการเรียนการสอน โรงเรียนฝึกหัดครูชั้นสูง ถนนประสานมิตรนั้น มีความเคลื่อนไหวสำคัญเกิดขึ้น กล่าวคือเห็นว่าวิชาชีพครูของไทยนั้น ไม่มีหลักสูตรการเรียนในระดับมหาวิทยาลัย จึงควรมี ทั้งนี้นับเป็นแห่งแรกในประวัติการศึกษาไทย ผลดีครูให้มีหลักสูตรเล่าเรียนจนถึงระดับปริญญาตรี โท เอก ทางการศึกษา ในปีการศึกษา ๒๔๕๖ วิทยาลัยวิชาการศึกษาได้สอบคัดเลือกข้าราชการสังกัดกระทรวงศึกษาธิการซึ่งมีวุฒิประกาศนียบัตรประโยคครูมัธยม หรือเทียบเท่า (ปม. หรือ พม.) จำนวน ๓๒ คน มาเข้าเรียนหลักสูตรการศึกษามัธยมศึกษา หลักสูตร ๒ ปี ในการสอบคัดเลือกครั้งนั้นได้มีการใช้แบบทดสอบความถนัด (aptitude test) เป็นครั้งแรก วันที่ ๑๖ กันยายน พ.ศ.๒๔๕๗ รัฐบาลได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติวิทยาลัยวิชาการศึกษาทันกับการสำเร็จการศึกษาของนิสิตรุ่นแรกในเวลา จนที่สุดด้วยพลังผลักดันหลายฝ่าย วิทยาลัยวิชาการศึกษา

ได้รับยกฐานะขึ้นเป็นมหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๑๗ โดยได้รับพระราชทานมณฑลนามมหาวิทยาลัย

ว่า “มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ” ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยที่ตั้งอยู่กระจายทั่วประเทศถึง ๘ วิทยาเขต

### หทัย ตันหยง



### บรรณานุกรม

คณะศึกษ์เก่าแสนแสน(โรงเรียนฝึกหัดครูชั้นสูง ถนนประสานมิตร) แสนแสบ ๑๖๘ ครั้งที่ ๑๘ พ.ศ.๒๕๒๗(หน้า ๒๑) จันทนา พรหมเสรณี เรื่องจริงที่เขียนให้อ่านเล่น ที่ระลึกครบเกษียณอายุ ๓๐ กันยายน ๒๕๒๒ โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม กรุงเทพมหานคร ๒๕๒๒

American Council an Education. Teacher For Our Time. Washington D.C.1944.